

عجز جمهوری آذربایجان در درک وزن ژئوپلیتیکی ایران

عادل/خبرگزاری آران

دکتر عطاالله عبدی، استاد دانشگاه خوارزمی

طی هفته های اخیر بحث حضور منافقین در خاک جمهوری آذربایجان و حمایت های لجستیکی و مالی این کشور از گروه های برانداز و ضد منافع جمهوری اسلامی ایران واکنش سخنگوی وزارت امور خارجه ایران را سبب شد. این در حالی است که بحث در باب اقدامات ضدایرانی جمهوری آذربایجان تازگی ندارد و بارها مطرح شده و در سوی دیگر، تهران نیز رسماً به کشورهای همسایه در خصوص تبعات اقداماتی از نوع اسکان منافقین در خاک خود بر روابط دو سویه و مثبت شان با تهران هشدار داده است.

اصولاً یکی از متغیرهای اصلی در شکل گیری روابط میان کشورها بر پایه عوامل جغرافیایی و ژئوپلیتیکی استوار است، امری که در یک بستر زمانی متغیرهای تاریخی و حتی فرهنگی را نیز تحت تأثیر قرار میدهد. ویژگی مهم نقش متغیرهای ژئوپلیتیک در شکل گیری روابط میان کشورها دیر پا بودن و ثبات آن در طول زمان است، این امر برخلاف نقش متغیرهای سیاسی است که در طول زمان دچار تغییر و دگرگونی میشوند.

در واقع روابط مبتنی بر متغیرهای ژئوپلیتیک بر پایه جغرافیا و روابط مبتنی بر سیاست مبتنی بر عوامل ایدئولوژیک، حزبی، جناحی و گاه حتی بر پایه عناصر و اندیشههای سیاسی شکل می گیرند، لذا تفاوت عمده آنها دیرپایی اولی در برابر گذرا بودن دومی است. با توجه به این ویژگیهاست که تنظیم روابط خارجی و برقراری روابط دوستانه میان کشورها بر مبنای مؤلفههای ژئوپلیتیک میتواند موجب صلح و ثبات پایدار در میان کشورهای همسایه شود.

همچنین تنظیم روابط خارجی بر مبنای شاخصهای سیاسی گرچه ممکن است در کوتاه مدت فصلی از روابط خوب را میان کشورها ایجاد کند، اما با توجه به ویژگی گذرا بودن این وضعیت نمیتواند تأمین کننده منافع کشورها در بلند مدت باشد. با وجود چنین واقعتهای ژئوپلیتیک، طی سالهای اخیر شاهد آن بوده ایم که کشور همسایه ایران در شمال رود ارس در تنظیم روابط خارجی خود با ایران به صورت مستقیم و غیر مستقیم به الزامات و واقعیت های ژئوپلیتیک توجه کافی نداشته است.

رهبران باکو برای اداری کشور خود در کنار ژئوپلیتیک به واقعتهای تاریخی و جغرافیایی نیز بی توجه بوده اند. نمود بارز آن تغییر نام آران به آذربایجان در اوایل قرن بیستم بود که جعل آشکار در زمینه تاریخ و جغرافیای منطقه بوده از سوی رهبران آن منطقه از اوایل قرن بیستم تا کنون بوده است. در کنار این امر که خود زمینه سوءتفاهمات زیادی را میان صاحب نظران ایرانی برانگیخته است دولت های متعددی که در باکو بر سر کار بوده اند در بیشتر مواقع روند ملت سازی و تحکیم همبستگی میان مردم خود را به گونه ای در تقابل با تاریخ و همبستگی ملی ایرانی قرار داده اند.

آنها در نظام آموزشی خود که به نظر می رسد بخش مهمی از فرایند ملت سازی این کشور را پوشش می دهد به گونه ای مستقیم و غیرمستقیم به شمال غرب ایران نگاه الحاق گرایانه دارند، این امر چه در قالب جعل واقعیت های تاریخی و جغرافیایی در نظام آموزشی این کشور ادامه دارد.

همچنین این کشور به گونه ای ناروا شکست ها و ناکارآمدی های خود در جنگ با ارمنستان را متوجه ایران می نماید و از این امر به ایجاد احساس نفرت و بدبینی در میان مردم این کشور با ایران دامن می زند، بدون آنکه به ریشه های واقعی شکست خود از ارمنستان اشاره ای داشته باشند و از اینکه چرا گروه آمولار به آن روز گرفتار شد و اقداماتش به دلیل همکاریهایش با ایران ناکام ماند و نیز پشت پردهی وقایع خوجالی چه امری نهفته بود سکوت اختیار می کند.

مسئله بارز دیگر در این میان خیرهای مبتنی بر استقرار بخشهایی از منافقین در این کشور می باشد. منافقین که در ایران به عنوان گروه تروریستی و وطن فروشی شناخته می شوند که در کارنامههای جز سیاهی رنگ دیگری وجود ندارد. در کنار این امر گسترش همکاریهای این کشور با اسرائیل است. امری که به نظر می رسد هدف اسرائیل از آن به گونه ای مدل سازی از روابط ایران و لبنان است. اقدامات خصمانه اسرائیل در این کشور علیه ایران در قالب فعالیتهای تروریستی و شایعاتی مبنی بر در اختیار گرفتن پایگاههایی نظامی در کنار مرزهای ایران جوی از بدبینی در روابط دو کشور را دامن

ده است. مجموعه چنین اقداماتی بدون توجه به وزن ژئوپلیتیک بالای ایران در معادلات منطقه و پیوندهای گوناگون ژئوپلیتیک این کشور با ایران اینگونه به ذهن متبادر می سازد که رهبران باکو از درک درست ژئوپلیتیک در تنظیم روابط با ایران عاجز بوده و بعضاً "در دامی که از سوی دیگران برای آنها گسترده شده گرفتار آمده اند فارغ از اینکه روابط دوستانه با اسرائیل و منافقین با آنها امری سیاسی و گذرا است، در حالی که ایران و جمهوری آذربایجان به عنوان دو همسایه باید سالیان دراز در کنار هم زندگی کنند. امری که در شرایط کنونی به نظر می رسد در اقدامات باکو کاملاً فراموش شده است و این به نفع روابط دو کشور در بلند مدت نخواهد بود."/ع